

Yhdysvallat ja Japanin koulutus- politiikan murros

Tuula Okkonen: Yhdysvaltojen näkemykset, suunnitelmat ja toimenpiteet Japanin koulujärjestelmän uudistamiseksi 1942–1947. Acta Universitatis Ouluensis, Humaniora B 45. Oulu 2002. 374 s., 7 liitettä.

■ Tuula Okkonen väitöskirja käsittelee toisen maailmansodan yhden voittajavaltion, Pohjois-Amerikan Yhdysvaltojen näkemyksiä, suunnitelmia ja toimenpiteitä Japanin koulujärjestelmän uudistamiseksi vuosina 1942–47. Laajemmin tarkastellen kyse on kulttuurien välisestä vuorovaikutuksesta, kahden arvomaailman törmäämisestä. Aihe on erityisen ajankohtainen ottaen huomioon oman aikamme maailman tapahtumat.

Kuten Okkonen toteaa, koulut, niiden opetussisällöt, käytännöt ja myös historianopetus ovat usein esillä aikamme julkisuudessa, koska koulukirjat ja -opetus heijastavat yhteiskunnan arvoja, moraalialia ja eettisiä kysymyksiä, yhteiskuntarakenteita ja vallitsevia poliittisia näkemyksiä. Viime vuosina on käyty kohua herättänyttä keskustelua, kun japanilaisissa koulukirjoista ovat puuttuneet sodanaikaiset hirmuteot korealaisia vastaan ja niiden tunnustaminen.

Okkosen tutkimuskohteena on Japanin koulujärjestelmä ja sen nk. oppivelvollisuuskoulu amerikkalaisten näkökulmasta – miten ja millä perusteilla koulujärjestelmää pidettiin yhtenä Japanin aggressiivisen ulkopoliitiikan taustatekijänä? Hän tarkastelee amerikkalaiskäsitteitä, jotka kiteytyivät suunnitelmiksi ja lopulta uusiksi koululaeiksi miehityshallinnon aikana. Tutkimus on onnistuneesti rajattu talvesta 1942 (kiinnostuksen herääminen) kevääseen 1947 (lakien voimaantulo).

Japanin valtarakenteet ja koulujärjestelmä olivat luonnollisesti yhteydessä keskenään. Koulutus tuki Japanin sodanaikaista ja sitä edeltävää ulkopoliitiikkaa ja opetusministeriöllä oli merkittävä asema yhteiskunnan aatteellisten linjausten määrittelijänä. Kouluopetus – historia, maantiede, filosofia ja fyysinen kasvatus sisälsivät mahdollisesti vaarallisia elementtejä, jotka amerikkalaiset halusivat eliminoida.

Tehtävä koulu-uudistuksessa ei ollut suinkaan helppo. Siihen kietoutuivat monet kansainvälisen politiikan, mutta erityisesti japanilaisen yhteiskunnan ja japanilaisen kulttuurin peruskysymykset. Amerikkalaiset ”sivistivät” ja toivat ”amerikkalaista demokratiaa” koulu-uudistuksen avulla. Japanilaisille oli tarjolla amerikkalainen ”yksiraiteinen” high school -järjestelmä, joka ei ollut vielä edes laajalti käytössä Yhdysvalloissa.

Toisen maailmansodan ratkaisut ovat tutkielman lähtökohtana. Potsdamissa vuonna 1945 liittoutuneet antoivat julistuksia myös Japanin demo-

kratisoimisesta. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että uudistuksen juuret ulottuvat kauemmas, varsinkin 1930-luvulle, jolloin eräissä amerikkalaisissa Japanin -kuvauksissa tarkasteltiin melko yksityiskohtaisesti japanilaista koulutusjärjestelmää. Amerikkalaisten kiinnostus japanilaiseen koululaitokseen valtarakenteita pönkittävästä tekijänä oli nähtävissä ainakin jo talvella 1942.

Yhdysvaltain ja Japanin suhteista on luonnollisesti laaja tutkimuskirjallisuus. Monet tutkijat ovat aiemmin tarkastelleet opetusta, koulu-uudistusta ja myös suunnittelua miehityshallinnon yhteydessä (esim. amerikkalaiset Beauchamp, Mayo, Wray, japanilaiset Nishi, Thakur, Tsuchimochi). Eräät käytetyt tutkimukset ovat miehityshallinnossa ja suunnittelussa mukana olleiden kirjoittamia, mahdollisesti nekin hieinan oman toiminnan puolustelua.

Tutkimusaineisto on laajaa ja edustavaa: se kertoo nimenomaan amerikkalaisten (yhdyshyväalaisten) näkemyksistä, suunnitelmista ja toimenpiteistä, joita kaavailtiin, esitettiin ja myös lähdettiin toteuttamaan. Aineistoon sisältyy myös materiaalia japanilaisilta. Kautta koko tutkimuksen näkyy Okkosen kriittinen tutkijanäsanne sekä aineistoon että muiden tutkijoiden töihin.

Keskeiset uudet tutkimustulokset ovat todennäköisesti löydettävissä lähinnä tutkimuksen alkupuolelta. Kulttuurien kohtaamista oli amerikkalais-japanilainen yhteistyö, jota tehtiin esimerkiksi japanilaisen koulutuskomitean kautta. Komitea suhtautui melko vasta-

hankaisesti uudistuksiin ja edusti lähinnä Japanin opetusministeriön näkökulmia. Tilalle perustettiin koulunuudistuskomitea, jossa uudistusmielisillä liberaaleilla oli vahvempi asema. Opettajista ja kouluvirkailijoista erosi tai erotettiin lyhyen ajan sisällä noin kymmenesosa.

Merkittävin operaatio amerikkalaisten puolelta oli nk. koulutuslähetyksen asettaminen ja sen toiminta keväällä 1946 Japanissa noin kuukauden ajan. Se koostui 27 specialistista ja heidän avustajistaan, yhteensä noin 60 henkilöstä, johtajanaan amerikkalainen koulutuskomissaari George D. Stoddard. Komitea oli yhteydessä amerikkalaisiin ja japanilaisiin eri alojen asiantuntijoihin. Tuloksena oli raportti, joka hahmotteli uudistuksen linjat. Tosin myöhemmin on osoittautunut, että raportin kirjoittajasta ei ole yksimielisyyttä. Muutenkin näyttää komitean toimintaa koskevissa tiedoissa olevan epäselvyyttä.

Uusi koulujärjestelmä määriteltiin lailla vuonna 1947. Sen mukaan länsimaiset – tai amerikkalaiset – arvot tulivat keskeisiksi. Esimerkiksi keisarikultin ylläpito kouluissa, militaristinen ja taistelulajien opetus lopetettiin. Tyttöjen mahdollisuudet koulutukseen paraniivat. Uudistuksella oli mittavia vaikutuksia, jotka heijastuivat koko japanilaiseen yhteiskuntaan.

Tuula Okkonen on tutkinut huolellisesti, kriittisesti ja laajalla alkuperäisaineistolla amerikkalaisten koulutuspolitiikkaan liittyviä näkemyksiä, suunnitelmia ja toimenpiteitä vuosina 1942–47. Aihe on vaa-

tiva ja laaja-alainen ja sen yhteydet ulottuvat monille eri suunnille: kansainvälisesti kuten amerikkalaiseen yhteiskuntaan, sotilastiedusteluun, psykologiseen sodankäyntiin, japanilaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Koulu-uudistuspolitiikkaan panostettiin perusteellisesti, sitä suunniteltiin huolellisesti turvautuen moniin, lähinnä amerikkalaisperäisiin asiantuntijoihin.

Tutkimus selventää näkemyksiä siitä, miten amerikkalaisten miehityshallinto toimi, miten se paneutui suunniteluun ja selvitystyöhön koulutussektorilla. Tutkimus esittää aiempaa tutkimusta paljon tar-

kemmin koulutus suunnittelun juurien ja varsinaisen suunnittelutyön välisen yhteyden, sekä näiden asioiden yhteyden uudenlaisen koulujärjestelmän toiminnan aloittamiseen. Yhdysvaltain politiikka koulutus uudistuksessa oli Okkosen mukaan määrätietoista, ”professionaalista”. Koulutus uudistuksen ja kulttuurikysymysten keskinäiseen suhteeseen kiinnitettiin lisääntyvää huomiota prosessin edetessä.

Eräisiin kysymyksiin jäi odottamaan tarkempaa selvitystä. Esimerkiksi joidenkin vaikuttajien henkilöhistoria ja yksityisaineisto voisi olla hyödyllinen lisä aineistoon. Ehkä

joitakin aihepiirin arkistoja on vieläkin suljettuna. Ulkopoliitiikan, koulutuksen ja kouluuudistuksen välisestä suhteesta voisi olla enemmänkin periaatteellista pohdintaa.

Tutkimus sivuaa hyvin monia eri asioita. Niitä on jopa niin paljon, että olisi ehkä kannattanut tarkemmin rajata näkökulmaa ja painottaa keskeisimpinä pidettäviä kysymyksiä. Kaikkiaan voidaan todeta, että Okkosen tutkimus on onnistunut kokonaisuus, joka on laadittu kriittisellä ja järjestelmällisellä otteella.

Auvo Kostainen